

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ภาคใต้ เป็นการศึกษาดังความรู้ของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ในด้านความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย และความรู้เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตย ตลอดจนการนำความรู้ที่ได้จากการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา และบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ซึ่งในการศึกษานี้จำเป็นต้องมีพื้นฐานความเข้าใจถึงขอบข่ายของการศึกษาในเชิงหลักการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการวิจัย ดังนั้นจึงได้นำแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา วิธีชีวิตประชาธิปไตย วิธีดำเนินการเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่ประชาชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา และบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน นำเสนอไว้เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้โดยลำดับ

ระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ความหมายและหลักการประชาธิปไตย

"ประชาธิปไตย" (democracy) มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Demos แปลว่า ประชาชน กับ Kratein แปลว่า การปกครอง ดังนั้นประชาธิปไตยจึงหมายถึงการปกครองโดยประชาชน (government by the people) ซึ่งอดีตประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวสุนทรพจน์ที่ได้ขยายความเข้าใจในรากศัพท์ของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน (government of the people, by the people and for the

people) การปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงถือว่าอำนาจที่ชอบธรรมในการปกครองประเทศจะต้องมาจากประชาชน ได้รับความยินยอมจากประชาชน อำนาจสูงสุดอยู่ในมือของประชาชนทั้งหมด (กมล สมวิเชียร, 2516)

ธานินทร์ กรีวิเชียร (2518) ได้ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย หมายถึงระบบการปกครองระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน คำว่า "ประชาชน" ในที่นี้มิได้หมายความว่าเฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่หมายถึงปวงชนทั้งชาติไม่ว่าจะเป็นคนยากคนมีเงิน หรือประกอบอาชีพใดก็ตาม ปวงชนเหล่านั้นย่อมมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน และจรรยาสุภาพ (2513) ได้ให้ความหมายว่า "ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเต็มที่โดยเสมอภาคกัน"

นอกจากนี้ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2519) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตย โดยแยกพิจารณาประชาธิปไตยในแง่มุมต่าง ๆ คือ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ (an ideology) ซึ่งประชาชนจะต้องยึดถือว่าเป็นหลักการพื้นฐาน ในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง (a form of government) และในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต (a way of life) ที่ประชาชนจะต้องยึดถือในการดำรงชีวิต ฐานะทั้ง 3 ของประชาธิปไตยนี้ อาจเรียกว่าเป็น "องค์สามของประชาธิปไตย" ซึ่งสามารถแยกอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

ก. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ (an ideology)

การศึกษาถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ มีหลักสำคัญ คือ การยึดมั่นว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีที่สุด ยึดมั่นในเสรีภาพและความเป็นอิสระของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงความเป็นอิสระในการเลือกใช้ชีวิต เลือกที่อยู่ ส่วนเสรีภาพนั้น หมายถึง ความสามารถในการใช้อิสระภาพที่ตนมีอยู่นั้น แสดงออกซึ่งความคิดเห็นหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้โดยลำพังตนเอง ไม่ถูกจำกัดโดยบุคคลอื่น เว้นเสียแต่ว่าการกระทำนั้นจะไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และยึดถือหลักการที่ว่าคนเราทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคกัน จึงควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลโดยเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ตามหลักการอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้ว ก็จะต้องเน้นในเรื่องความเสมอภาคทั้งทางสังคมและทางเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กันด้วย

ข. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง (a form of government)

ในปัจจุบันนี้รูปแบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระบบ คือ ระบบการปกครองโดยประธานาธิบดี มีประธานาธิบดีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร ระบบการปกครองโดยรัฐสภา มีรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และระบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา มีประธานาธิบดีและรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและนิติบัญญัติร่วมกัน

ค. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต (a way of life)

ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตนี้ มีความหมายครอบคลุมกว้าง โดยเฉพาะความหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลแต่ละบุคคลในชีวิตประจำวัน แม้จะมีบางประเด็นที่ไม่สอดคล้องโดยตรงกับความเป็นจริงเท่าใดนัก แต่ก็ประกอบด้วยหลักการที่ใช้เป็นมาตรฐานและเครื่องกำหนดคุณลักษณะประชาธิปไตยของสังคมต่าง ๆ ดังนี้

1. การใช้เหตุผล หมายถึง การมีความเชื่อมั่นถึงการใช้เหตุผลในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเห็นว่า "ความจริง" เป็นกระบวนการที่ไม่สิ้นสุดความรู้และความจริงปัจจุบันเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว แต่มีลักษณะของความเป็นไปได้เท่านั้น ถ้าค้นพบข้อมูลใหม่เมื่อใด ความจริงที่เชื่อถือกันอยู่ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างสมเหตุสมผลด้วย ดังนั้น ปัจจัยกำหนดความมีเหตุผลของสังคมประชาธิปไตย คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการรับรู้และแก้ไขร่วมกันโดยทุกฝ่าย

2. การให้ความสำคัญต่อปัจเจกบุคคล หมายถึง การจัดตั้งสถาบันทางการเมืองหรือองค์กรทางสังคมใด ๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์หรือรับใช้ปัจเจกบุคคลทั้งสิ้น หลักการที่สำคัญคือปัจเจกบุคคลจะมีบทบาทและมีอำนาจได้ก็ต่อเมื่อได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมือง ในทางเศรษฐกิจนั้นปัจเจกบุคคลจะมีอำนาจในการต่อรองได้ ก็ต้องรวมตัวกันเป็นสหพันธ์กรรมกรหรือสหภาพแรงงาน เป็นต้น

3. รัฐมีคุณลักษณะเป็นเครื่องมือในการปกครอง หมายถึง ครอบงำที่ปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีอิสระเสรี รัฐก็ไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงด้วย แม้ว่ารัฐอาจกระทำได้นั่นคือ รัฐจะไปแทรกแซงก็ต่อเมื่อความพยายามของปัจเจกบุคคลล้มเหลว ต้องการให้รัฐเข้าช่วยเหลือเท่านั้น

4. หลักการให้ความสำคัญต่อการกระทำโดยสมัครใจ หมายถึง การให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่มกันอย่างสมัครใจของบุคคลโดยปราศจากการบีบบังคับ ไม่ว่าจะกลุ่มการเมือง เช่น พรรคการเมืองหรือกลุ่มการศึกษา เช่น กลุ่มโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเป็น

การยืนยันถึงความดีเลิศของการรวมตัวกัน และการป้องกันมิให้รัฐผูกขาดและรวมอำนาจได้

5. หลักการที่เชื่อว่ากฎหมายมีอำนาจสูงสุด หมายถึง การหักล้างบทบัญญัติทางกฎหมาย จะกระทำได้อีกต่อเมื่อใช้กฎหมายด้วยกันเท่านั้น กฎระเบียบจึงสำคัญยิ่งในการก่อให้เกิดความเป็นระเบียบของสังคม

6. การย้ำความสำคัญขบวนการทางในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง หลักการที่ยอมรับว่า วิถีทาง (means) และจุดหมายปลายทาง (ends) เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก ดังนั้นการกระทำใด ๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงหลักความถูกต้องเป็นสำคัญ ถ้าจุดหมายปลายทางเป็นสิ่งที่ตั้งงามและถูกต้อง วิถีทางที่จะไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นก็จะต้องตั้งงามและถูกต้องด้วยเช่นกัน

7. หลักการโต้เถียงโต้แย้ง เจรจาอ้อมซอมและการให้ความยินยอมพร้อมใจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หมายถึง การถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์และให้ความยินยอมพร้อมใจ เมื่อมีความคิดเห็น ทศนคติ หรือผลประโยชน์ที่แตกต่างกันในหมู่ประชาชน

8. หลักการที่ให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน เป็นจุดสำคัญของลัทธิประชาธิปไตย ประชาธิปไตยมิได้อ้างว่ามนุษย์ทุกคนต้องเหมือนกัน เพียงแต่อ้างว่ามนุษย์ทุกคนต้องมีความนับถือในความเท่าเทียมกันของทุกคน โดยให้หลักเหตุผลเป็นเครื่องประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจึงเกิดมาอย่างเท่าเทียมกัน จึงมีสิทธิที่จะแสวงหาความสุขใส่ตนโดยไม่สร้างทุกข์และความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

จากความหมายและหลักการที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยนั้นหมายถึงรวมถึงฐานะที่เป็นอุดมการณ์ เป็นรูปแบบการปกครองและเป็นวิถีชีวิต อันได้แก่ การเคารพและเชื่อมั่นในสิทธิปัญหา ความสามารถของมนุษย์ การมีเสรีภาพ และความเสมอภาคเป็นอุดมการณ์ การนำเอาหลักการและวิธีการของอุดมการณ์มาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบและวิธีการปกครอง และนำเอาหลักการและวิธีการของประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในประเทศที่มีความสำเร็จในด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนในประเทศจะต้องนำเอาหลักการประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้อย่างผสมผสานกันอย่างถูกต้องทั้งในฐานะอุดมการณ์ รูปแบบการปกครอง และวิถีชีวิตซึ่งสนับสนุนกันและกัน

การเลือกตั้ง

ความหมายและความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการของการปกครองในระบบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศนั้น จะได้มาจากประชาชนด้วยการเลือกตั้ง องค์การที่มาปกครองประเทศจะต้องประกอบไปด้วยบุคคลคณะหนึ่งซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาและถือว่าได้รับมอบหมายและไว้วางใจให้บริหารกิจการของประเทศที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวม การเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ดังคำนิยามที่ว่า "การเลือกตั้งเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้แก่สามัญชนทั่วไปและการมีสิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมทั่ว ๆ ไปในกิจการสาธารณะ การเลือกตั้งได้กลายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นพลเมือง" (David Butter อ้างถึงใน ปิยะพันธุ์ ปิงเมือง, 2531)

วิสุทธิ โพนัณฑ์ (2524) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่า การเลือกตั้งหมายถึง การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลาย ๆ คน หรือเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่งหรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลาย ๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันใดอันหนึ่งแทนตน ซึ่งสอดคล้องกับกระมล ทองธรรมชาติ และคณะ (2525) ที่ว่าการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ ในอันที่จะมอบความไว้วางใจให้ตัวแทนของปวงชนไปใช้อำนาจแทนตน

โดยสรุปการเลือกตั้ง หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปบริหารประเทศแทนตน ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแทนของประชาชน มีสิทธิ์ตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครองประเทศ ดังนั้น การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญ ซึ่งสามารถกล่าวได้ดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วม เนื่องจากระบบการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ประชาชนใช้ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจว่าใครจะเป็นผู้บริหารกิจการบ้านเมืองแทนตน
2. ความเป็นตัวแทน เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นกลไกที่ผู้เลือกตั้งคิดว่าจะเลือกบุคคลที่ตนคิดว่าจะสามารถเป็นตัวแทนในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของตนและตรงกับความคิดของตน
3. ความเสมอภาคและเห็นชอบรวม เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นกลไกหนึ่งใน

กระจายความคิดเห็นในการออกกฎระเบียบต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นชอบรวมกันของประชาชน

4. การมีเสียงข้างมากหรือการปกครองโดยประชาชน เนื่องจากระบบการเลือกตั้งช่วยให้ประชาชนตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองที่มีนโยบายแจ่มชัดและอำนาจช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศ

ดังนั้น โดยสรุปการเลือกตั้งจึงมีความสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ความเป็นตัวแทน ความเสมอภาคและการเห็นชอบรวมและเสียงข้างมากหรือการปกครองโดยประชาชน เพราะการเลือกตั้งเป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นตัวกลางในการให้ประชาชนได้ใช้อำนาจของตนในการปกครองประเทศ โดยการมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลหนึ่งไปทำหน้าที่แทนตนเอง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ความหมาย บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ บุคคลซึ่งประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศได้มอบความไว้วางใจให้ไปใช้อำนาจแทนตนในการบริหารประเทศที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวม (กรมล ทงธรรมชาติ และคณะ, 2518)

"ผู้แทนราษฎร" หมายความว่า ผู้ที่พูดและปฏิบัติในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนในเขตเลือกตั้งหรือของประเทศ ดังนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากความหมายที่กล่าวมาคือ ผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่จากประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศให้พูดและปฏิบัติตนในการบริหารประเทศที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมนั่นเอง (G.A. Jacobsen อ้างถึงใน ณรงค์ ไชยวงศ์, 2533)

บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอ่อมมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและวิถีทางการเมือง ในอันที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในทุก ๆ ด้าน โดยทั่วไปแล้วผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึง

มีอำนาจหน้าที่หรือบทบาทหน้าที่อยู่ 2 ประการ คือ อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้และ อำนาจหน้าที่ในฐานะเป็นสถาบันทางการเมือง (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2535) ซึ่งอำนาจหน้าที่ทั้งสองประการมีขอบเขตดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ มี 3 ประการ ได้แก่

1.1 การเสนอร่างพระราชบัญญัติ คือ การจัดทำกฎหมาย ซึ่งมีหน้าที่ในการออก แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกพระราชบัญญัติ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การตีความ ตลอดจนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายต่าง ๆ

1.2 การมีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นการดำเนินการควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ดำเนินการ โดยการตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ การตั้งคณะกรรมการพิจารณาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

1.3 การให้ความเห็นชอบ ซึ่งมีหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่าง ๆ ตามที่กฎหมายอื่นกำหนดไว้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2535)

2. อำนาจหน้าที่ในฐานะเป็นสถาบันทางการเมือง เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นสถาบันทางการเมือง เป็นจุดศูนย์กลางของผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นตัวแทนของปวงชนใน การที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในนามของสถาบันทางการเมือง จึงมีหน้าที่สำคัญ 8 ประการ คือ

2.1 การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ซึ่งจะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ ตลอดจนนโยบายของรัฐบาล ในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

2.2 การเป็นตัวแทนของประชาชนโดยรวม คือ การแสดงบทบาทของผู้แทนในการสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในสังคม

2.3 การสรรหาบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น การเลือก นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

2.4 การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และสะท้อนความทุกข์ยากของประชาชนให้ฝ่ายบริหารและฝ่ายต่าง ๆ ได้รับรู้และดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง

- 2.5 การเป็นจุดศูนย์กลางของการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกัน
- 2.6 การเผยแพร่ความรู้ระบอบประชาธิปไตยด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
- 2.7 การให้ความสนใจและติดตามข่าวสารเกี่ยวกับความเดือดร้อนของประชาชนทั่วประเทศ
- 2.8 การเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านความประพฤติและปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความศรัทธาอันดีงามต่อประชาชนในเขตของตนและประชาชนทั่วประเทศ (ชวรงค์ ฉายะบุตร, 2535)

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารประเทศ จะต้องมีหน้าที่ 2 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ได้แก่ การเสนอร่างพระราชบัญญัติควบคุมการบริหารงานราชการแผ่นดินและหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้
2. หน้าที่ในฐานะเป็นสถาบันทางการเมือง ได้แก่ การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน การเป็นตัวแทนของประชาชน สรรหาบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นศูนย์กลางการแสดงออก การเผยแพร่ความรู้ระบอบประชาธิปไตย สนใจและติดตามข่าวเกี่ยวกับความเดือดร้อนของประชาชน และการเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านความประพฤติปฏิบัติแก่ปวงชน

สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของชนชาวไทย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนในชาตินับเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐพึงดูแลและให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งยึดมั่นในเสรีภาพและความเป็นอิสระของมนุษย์ บุคคลย่อมมีสิทธิ เสรีภาพภายใต้การบังคับตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและสอดคล้องกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของปวงชนชาวไทย

สิทธิของประชาชน สิทธิ คือ สิ่งที่ได้รับตามกฎหมายรับรองและให้การคุ้มครอง (กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, 2536) สิทธิของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งและสิทธิในการเข้าร่วมทางการเมือง สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ เมื่อเป็นผู้ต้องหาคดีอาญา เป็นผู้ยากไร้ สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนและได้รับสิทธิที่เสียไป กรณีค่าพิพากษาถึงที่สุดหากศาลพิจารณาใหม่ว่าคุณคนนั้นมิได้เป็นผู้กระทำผิด สิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอดมรดก สิทธิในครอบครัว สิทธิในการฟ้องร้องและเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ สิทธิในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย

เสรีภาพของชนชาวไทย เสรีภาพ หมายถึง การที่ประชาชนสามารถกระทำสิ่งใด ๆ ได้ทุกประการ แต่การกระทำนั้นต้องไม่เป็นการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองและศีลธรรมอันดีของประชาชน (กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, 2536) ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดเกี่ยวกับเสรีภาพของชนชาวไทย ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือลัทธิในทางศาสนาและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการพูด เขียน พิมพ์ การโฆษณาหรือสื่อความหมาย เสรีภาพในการศึกษาอบรม เสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์หรือหมู่คณะ เสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมืองและเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย

หน้าที่ของชนชาวไทย หน้าที่ หมายถึง กิจที่ประชาชนพึงปฏิบัติต่อรัฐตามกฎหมาย (กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, 2536) เมื่อรัฐได้คุ้มครองในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยเท่าเทียมกันตามกฎหมายแล้ว รัฐยังได้กำหนดให้ประชาชนพึงปฏิบัติต่อรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับหน้าที่ของชนชาวไทย คือ หน้าที่ในการรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หน้าที่ในการใช้สิทธิในการเลือกตั้งโดยสุจริต หน้าที่ในการป้องกันประเทศ หน้าที่รับราชการทหาร หน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย หน้าที่เสียภาษีอากร หน้าที่ช่วยเหลือราชการ หน้าที่ศึกษาอบรมและหน้าที่ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

โดยสรุป ในเรื่องสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของชนชาวไทยนี้ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้เป็นกฎหมายให้ประชาชนได้รับการคุ้มครอง และการปฏิบัติตนต่อรัฐโดย

เท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่ยึดมั่นในสิทธิมนุษยชน เหตุผล และความ เป็นอิสระของมนุษยชน การที่รัฐได้ให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพและกำหนดหน้าที่ให้แก่ ประชาชนนี้ก็เพื่อความสงบสุขของความเป็นอยู่ของประชาชนในชาติ อย่างไรก็ตามการกระทำ ใด ๆ จะต้องไม่เป็นการละเมิดในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและส่วนรวมตามมาตราที่ 49 แห่ง รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ว่า บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในทางที่เป็น ปฏิบัติต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ มิได้

หลักมนุษยสัมพันธ์ในการเผยแพร่ประชาธิปไตย

"มนุษยสัมพันธ์" หมายถึง ความสัมพันธ์ในระหว่างมนุษย์ มนุษย์สัมพันธ์ คือ การ สร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ รักใคร่เมตตา สรักธาและให้ความร่วมมือ (อรุณีประภา หอมเศรษฐี, 2531) และสุริศม์พรรณ คุลยจินดา และคณะ (2534) ได้ให้ความหมายว่า มนุษย์สัมพันธ์ คือ ศาสตร์ในการสร้างความเข้าใจ อันดีต่อมวลมนุษยชนด้วยกัน เพื่อสร้างความเชื่อถือรักใคร่ให้เกิดขึ้นระหว่างกัน ลดปัญหาข้อขัดแย้งและสร้างความพอใจ อันดีที่จะร่วมมือกันทำงาน เพื่อความสำเร็จในกิจการที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ในการเผยแพร่ประชาธิปไตยนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์ อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้เผยแพร่กับผู้รับการเผยแพร่ อันจะก่อให้เกิดความสำเร็จในวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งครูประถมศึกษาควรมีความรู้พื้นฐานในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดังที่ สุริศม์พรรณ คุลยจินดาและคณะ (2534) ได้กล่าวไว้ คือ

1. ความเข้าใจความแตกต่างของมนุษย์ โดยปกติมนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถ ทักษะคติ ความเชื่อถือ นิสัยใจคอ กิริยามารยาท การพูดจา บุคลิกภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้น จะต้องเข้าใจผู้อื่นอย่างดีและเข้าใจตัวเองอย่างดี รวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเราให้เข้ากับผู้อื่นและสังคมได้อย่างราบรื่น ธรรมชาติมนุษย์แต่ละคนมีทั้งจุดดีจุดเด่นและมีข้อเสียข้อบกพร่องปน ๆ กันไป จะหาบุคคลที่ ดีพร้อมทุกด้านนั้นหายากมาก

2. รู้ถึงความต้องการทั่วไปของมนุษย์ ตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) ซึ่งมี 5 ประการ คือ

ประการที่ 1 ความต้องการพื้นฐานด้านร่างกาย (Basic physiological needs) เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยสุขสบายพอสมควร ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

ประการที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ (Safety)

ประการที่ 3 ความต้องการความรัก ความอบอุ่นใจ ความมีพวก การสังคม (Love, Affection, Belongingness, Social Activity)

ประการที่ 4 ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง การยกย่อง การเคารพนับถือ (Esteem, Respect)

ประการที่ 5 ความต้องการความสำเร็จ สัมหวังในเป้าหมายของชีวิตที่ตั้งไว้ (Self Actualization)

3. กระบวนการในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ก่อนที่มนุษย์จะให้ความสนิทสนมกับคนอื่นนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย ๆ ซึ่งจะต้องมีขั้นตอนของพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการทดลองก่อนที่จะคบหากันให้สนิทแน่นแฟ้นขึ้น ดังที่อริสโตเติล (384-322 BC) ได้กล่าวไว้ดังนี้

3.1 ความไว้วางใจ (Trust) มนุษย์เราจะมีความสัมพันธ์สนิทสนมกับคนอื่นได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ของความไว้วางใจเกิดขึ้นเสียก่อน ความไว้วางใจจะทำให้คนที่คบกันเกิดความอบอุ่นใจ กล่าวแสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

3.2 การเปิดเผยตนเอง (Self Disclosure) การเปิดเผยตนเองเป็นความจำเป็นมากในการติดต่อกับคนอื่น เพราะจะทำให้ผู้อื่นมีความเข้าใจเรามากขึ้น และขณะเดียวกันตัวเราเองจะต้องยอมรับตัวเองมากขึ้นด้วย

3.3 การป้องกันตนเอง (Self Defence) เป็นลักษณะของการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งมักเป็นสิ่งที่ใช้อยู่ประจำวัน จนบางทีก็เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ โดยที่เราไม่ตั้งใจก็ได้ นับว่าเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์

3.4 การเข้าใจตนเองและผู้อื่น (Understanding) เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและบุคคล ดังนั้น ประสบการณ์ของมนุษย์จะช่วยสอนให้เขาเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ดีขึ้น หากมีความสนใจติดตามและให้ความสำคัญ แล้วก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองและก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันเพิ่มขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปเกี่ยวกับหลักมนุษยสัมพันธ์ในการเผยแพร่ประชาธิปไตยได้ดังนี้ คือ

1. เข้าใจถึงความแตกต่างของมนุษย์ เพราะการเผยแพร่ประชาธิปไตยจะต้องพบปะและพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ จากหลายอาชีพ ซึ่งมีฐานะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน
2. รู้ถึงความต้องการทั่วไปของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักความอบอุ่นใจ ความต้องการเกียรติยศ และชื่อเสียงและความต้องการความสำเร็จ
3. รู้ถึงกระบวนการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งได้แก่ ความไว้วางใจ การเปิดเผยตนเอง การป้องกันตนเอง และการเข้าใจตนเองและผู้อื่น

การดำเนินชีวิตตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้น นอกจากจะยึดอุดมการณ์อันเป็นหลักเกณฑ์ประชาธิปไตยและใช้รูปแบบรัฐบาลอันเป็นโครงสร้างแห่งอำนาจปกครองที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ปัจจัยที่สำคัญมากอย่างหนึ่งก็คือ คนส่วนใหญ่ของประเทศต้องมีความคิด ความเชื่อและการดำเนินชีวิตประจำวันที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และโครงสร้างทางการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยด้วย ความคิด ความเชื่อ และการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยนี้เรียกง่าย ๆ ว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตย (Democratic Way of Life) (วิสุทธ์ โภชน์แทน, 2524)

ดังนั้น การที่ประชาธิปไตยจะประสบผลสำเร็จได้ นอกจากจะขึ้นอยู่กับการยึดถือในหลักการและรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ยังขึ้นอยู่กับว่าประชาชนของสังคมนั้นมีวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยด้วย โดยประชาชนจะต้องมีจิตใจ มีค่านิยม มีการกระทำที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเท่ากับว่าการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนก็ต้องมีความคิดและการกระทำที่สอดคล้องกันไปกับหลักการและหลักเกณฑ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย

ศาสตราจารย์ บัณฑิต อ่างถึงในลวีรรณ กฤษสินชัย (2533) ได้อธิบายความหมายของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตไว้ว่า ประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ทั้งทางกาย วาจา ไม่ก้าวร้าวในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎหมายของสังคม ร่วมกันรับผิดชอบ และทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและความฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งมวล

วิสุทธิ โทษ์แทน อ้างถึงในปวิธ ชานีประศาสน์ (2529) ได้สรุปว่า วิถีชีวิต
ประชาธิปไตย จะต้องมามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมีเหตุผลหรือการกระทำที่มีเหตุผล
2. การมีความเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งมีการเคารพในความเป็นมนุษย์และ
เคารพในความสามารถของกันและกัน
3. การตกลงใจด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้นในความคิดเห็นที่
แตกต่างกัน
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภายใต้กฎหมายและไม่ถูกแทรกแซงอย่างไม่จำเป็น
โดยรัฐ

ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงประชาธิปไตย ซึ่งสาโรช บัวศรี (2520) ได้กล่าวถึง
ประชาธิปไตยที่เน้นวิถีชีวิตไว้ คือ การเคารพซึ่งกันและกัน เรียกว่า คารวธรรม การ
แบ่งปันร่วมงานกัน ประสานงานกัน เรียกว่า สามัคคีธรรม และความเชื่อมั่นในวิถีการแห่ง
ปัญญา เรียกว่า ปัญญาธรรม ประกอบไปด้วยลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้ คือ

1. คารวธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้
 - 1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การเคารพเทอดทูนสถาบัน
พระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบัน
พระมหากษัตริย์
 - 1.2 เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและ
กัน การทักทาย การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน
 - 1.3 เคารพกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ว่าร้ายส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่ทำให้
ผู้อื่นเดือดร้อน
 - 1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งทาง
กายหรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของเครื่องใช้
 - 1.5 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็น
ของบุคคลอื่น หากเห็นว่าเป็นความคิดเห็นที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเอง

ก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 เคารพในกฎ ระเบียบ ของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคม และกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์ โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับส่วนรวมเป็นใหญ่

2.2 การร่วมมือกันในการทำงานหรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน โดยมีบุคคลร่วมกันวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกันและทำร่วมกัน ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริง ไม่หลีกเลียงหรือเอาเปรียบผู้อื่น

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุม รู้จักเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี

3.2 การใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวง ไม่ใช้ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจปัญหาเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่ปัญหาใดเกิดขึ้นในหมู่คณะ จะต้องอภิปรายจนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีต่างก็มีเหตุผลด้วยกันและไม่สามารถชักจูงใจให้กลุ่มไหนไปทางใดทางหนึ่งได้เท่านั้น จึงจะใช้วิธีการออกเสียง

จากความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้นเป็นการนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยในชีวิตหรือวิถีชีวิต วิถีชีวิตประชาธิปไตยจึงประกอบไปด้วยพฤติกรรมที่แสดงออก 3 ประการ คือ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

วิธีดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์องค์กร

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับประชาสัมพันธ์ ไปเผยแพร่ให้ประชาชนได้มีความรู้เกี่ยวกับประชาสัมพันธ์ ดังนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน ความร่วมมือของประชาชนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการใช้วิธีการในการเผยแพร่ การเผยแพร่จึงอาศัยความสำคัญของผู้เผยแพร่ เพราะจะต้องเป็นผู้กำหนดนโยบาย เนื้อหาการเผยแพร่ วิธีการเผยแพร่ ระยะเวลาการเผยแพร่ รวมทั้งจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน มีประสบการณ์อย่างไร เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งผู้เผยแพร่จำเป็นต้องศึกษาเพื่อทำให้การเผยแพร่มีประสิทธิภาพมากที่สุด (อรุณีประภา หอมเศรฐี, 2530) การนำความรู้เกี่ยวกับประชาสัมพันธ์ไปเผยแพร่แก่ประชาชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามแบบของประชาสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ประชาชนไม่คุ้นเคยมาก่อน ดังนั้น ลักษณะของการนำความรู้ด้านเนื้อหาการปกครองระบอบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตยเผยแพร่แก่ประชาชน จึงถือว่าเป็นนวัตกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งประชาชนจะต้องรับรู้และเข้าใจ เห็นคุณค่าและเกิดการยอมรับก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ ลักษณะการเผยแพร่จึงต้องให้ขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสม ดังที่ สำลี ทองธิว (2526) ได้รวบรวมรูปแบบการเผยแพร่ นวัตกรรม โดยศึกษาจุดเด่นจุดด้อยของการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษารายละเอียดของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงและทฤษฎีการเผยแพร่ แล้วนำจุดเด่นมาผสมผสานเป็นรูปแบบของการเผยแพร่แบบผสม (Eclectic Process of Change Model) เพื่อใช้ในการเผยแพร่ นวัตกรรมที่เหมาะสมกับประเทศไทย ดังมีขั้นตอนในการเผยแพร่คือ

1. ขึ้นศึกษาปัญหาชุมชน โดยการสร้างสัมพันธ์ภาพเพื่อให้เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน
2. ขึ้นแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาและเลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยร่วมมือกับสมาชิกของชุมชน
3. ขึ้นทำให้นวัตกรรมเป็นที่ยอมรับของประชาชน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมที่ถูกต้องและเป็นเชิงบวก การกระตุ้นให้เกิดความเลื่อมใสและสนใจให้มากขึ้น การสาธิตให้ดูในสถานการณ์จริง การทดลอง การตัดสินใจยอมรับ และการนำนวัตกรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง

4. ขึ้นการสร้างกลุ่มบ้าน ซึ่งได้แก่ กลุ่มมวลชนต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรือกลุ่มเครือข่าย โดยการใช้กระบวนการกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสโม่สร กิจกรรมร้องรำทำเพลง เป็นต้น

5. ขึ้นการฮ้ำการยอมรับวัดกรรมและการใช้วัดกรรมในชีวิตประจำวัน สันนิษฐานให้ประชาชนนำวัดกรรมมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

นอกจากนั้น ในการเผยแพร่ประชาธิปไตย เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยเผยแพร่ให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าและยอมรับ จนนำไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องมีรูปแบบ ขั้นตอนและวิธีการอย่างเหมาะสม ซึ่งการดำเนินกิจการงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ประกอบไปด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ ขึ้นเตรียมการ ขึ้นปฏิบัติงานตามแผน และขึ้นประเมินผล (อุทัย บุญประเสริฐ, 2532)

1. ขึ้นเตรียมการเผยแพร่ประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วย

1.1 การกำหนดนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางในการควบคุมการปฏิบัติงาน

1.2 การเตรียมบุคลากร ได้แก่ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการคัดเลือกบุคลากร การเตรียมความพร้อมบุคลากรในด้านความรู้ความเข้าใจในงาน เช่น การชี้แจงนโยบาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการปฏิบัติ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เตรียมความพร้อมในด้านความรู้และทักษะการปฏิบัติงาน (วาณี เอี่ยมศรีทอง อ่างอิงใน สุ่มอำรุง, 2533)

1.3 การจัดทำโครงการ เป็นการกำหนดการปฏิบัติงานในรายละเอียดให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ประทุม รอดประเสริฐ, 2528)

1.4 การเตรียมงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก

1.5 การเตรียมเครื่องมือประเมินผล เป็นสิ่งใช้ตรวจสอบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2. ขึ้นดำเนินการเผยแพร่ประชาธิปไตย เป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติตามแผนที่กำหนด เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

2.1 การประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานแก่ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการดำเนินงาน

2.2 การจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยใช่วิธีการหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การพบปะพูดคุย การทำป้ายโปสเตอร์เชิญชวน ฯลฯ

2.3 การประสานงาน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์เกี่ยวกับบุคคล วัตถุและทรัพยากรที่มีหน้าที่สนับสนุนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2.4 การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สถาบันและกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจและสนับสนุนร่วมกัน

3. ขึ้นการประเมินผลการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนสำรวจการปฏิบัติงานการดำเนินงานนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่และมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ซึ่งได้แก่ การรายงานการปฏิบัติงานและการสรุปผลการปฏิบัติงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

จากวิธีดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปขั้นตอนในการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ได้ดังนี้ คือ

1. ขึ้นเตรียมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การเตรียมบุคลากร การจัดทำโครงการ การเตรียมงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องมือในการประเมินผล

2. ขึ้นดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้แก่ การประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การประสานงานและการประชาสัมพันธ์

3. ขึ้นประเมินผลการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การรายงานการปฏิบัติงานและการสรุปผลการปฏิบัติงาน

การนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา

การนำความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น หากพิจารณาด้านหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) จะพบว่า จุดมุ่งหมาย เนื้อหาและลักษณะการจัดกิจกรรมของหลักสูตรเกี่ยวกับด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย เน้นในเรื่องการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมตาม

บทบาทหน้าที่ของคนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2534) จากจุดมุ่งหมายที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นหน้าที่ของครูประถมศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะดำเนินการให้เป้าหมายของหลักสูตรสำเร็จได้โดยสมบูรณ์

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น หลักสูตรได้กำหนดกลุ่มประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) แต่สำหรับหลักสูตรตามความหมายแล้ว หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน (สุมิตร คุชานุกร, 2523) นอกจากนี้ได้มีการกำหนดแนวดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายด้วย โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ได้แก่

1. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม
3. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด
4. จัดการเรียนการสอนโดยสอดคล้องกับกรอบด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้น การนำความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยไปใช้จัดกิจกรรมในโรงเรียน จะต้องประกอบไปด้วยการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมได้ คือ

กิจกรรมในห้องเรียน ในการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตยนั้น เอกสารคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาภาษาไทยและวิชาคณิตศาสตร์ ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ต้องจัดอย่างมีกระบวนการ

เช่น การฝึกทักษะต่าง ๆ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะ ฝึกความคิดและวิจารณ์ภายในการใช้ภาษาไทย โดยใช้รูปแบบการฝึกทักษะ กระบวนการคิด ฝึกให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยใช้กระบวนการกลุ่ม การกระตุ้นให้คิด การใช้คำถาม อธิบายและแสดงความคิดเห็น การนำเสนอ การให้คำแนะนำ ควบคุมและให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ สำหรับวิชาคณิตศาสตร์นั้น เน้นให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล แสดงความคิดออกมาอย่างมีระเบียบชัดเจนและรัดกุม สามารถนำประสบการณ์ทางด้านความรู้ ความคิดและทักษะที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

จะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ให้ไว้เนั้น ฝึกให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่ คาราวธรรม คือ ฟังอย่างตั้งใจและจับใจความที่ฟังแล้วพูดจาโต้ตอบอย่างมีเหตุผล ปัญหาธรรม ได้แก่ การรู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์ และสังเคราะห์สิ่งที่ได้จากการฟัง นอกจากนี้ยังฝึกให้มีคุณธรรม คือ ความมีระเบียบวินัย ซื่อ ความรับผิดชอบในอันที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ สามัคคีธรรมนั่นเอง

2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในเอกสารคู่มือหลักสูตรได้ให้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า ควรให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อฝึกทักษะกระบวนการ เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเลือก การตัดสินใจลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำเอง รู้เอง ทั้งนี้ โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้แต่ละขั้นตอนดังกล่าว บทบาทหรือพฤติกรรมของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้อบรมตามจุดประสงค์ของหลักสูตรมีลักษณะดังนี้

1. ให้ผู้เรียนได้สัมผัสเรื่องจริง ชีวิตจริง
2. ให้ได้ฝึกหัดวางแผนต่าง ๆ ด้วยตนเอง
3. ให้ได้ศึกษา วิเคราะห์หาข้อสรุปหรือแนวทางต่าง ๆ
4. ให้ได้ลงมือปฏิบัติงาน จัดทำรายงาน เสนอผลงาน พร้อมความรู้ ความคิดที่ได้จากการลงมือปฏิบัติงานนั้น ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
5. ให้ได้ใคร่ครวญปัญหาต่าง ๆ ทางจริยธรรม วิเคราะห์เหตุผลและหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม
6. ให้ได้ทบทวนเกี่ยวกับตนเอง การปฏิบัติงานเพื่อค้นหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ไม่เข้าข้างหรือตำหนิตนเองจนเกินไป

จากการศึกษาหลักสูตร สามารถสรุปได้ว่า จุดประสงค์ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์นั้น สามารถทำให้เห็นภาพของการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยให้นักเรียนอย่างเด่นชัดที่สุด

3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย วิชาจริยศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์และกิจกรรมสร้างนิสัย ได้แก่ ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเทัญประโชชน์ จากจุดประสงค์และการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยนี้ กล่าวโดยสรุปคือ ต้องการให้นักเรียนแก้ปัญหาเป็น หมายถึง ต้องพิจารณาปัญหาก่อนแล้วจึงหาแนวทางแก้ไข โดยใช้ความรู้ตรงกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม เป็นคนที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยมีคุณธรรม เสียสละ สามัคคี มีวินัย รักการทำงาน ได้แก่ สามัคคีธรรม นั้นเอง

4. กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ หลักสูตรได้กำหนดให้จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม เพราะเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน ให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงานและมีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ ซึ่งตรงกับพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ เป็นผู้มีคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

กิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตยให้นักเรียน โดยแบ่งลักษณะกิจกรรมออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมนอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งโรงเรียนอาจจัดกิจกรรมในรูปแบบของคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมกีฬา กิจกรรมทำความสะอาดอาคารสถานที่ เป็นต้น

2. กิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นกิจกรรมช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มของนักเรียน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือนักเรียนเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528)

กล่าวโดยสรุป จากจุดประสงค์และแนวทางการจัดกิจกรรมของหลักสูตรนั้น ครูสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปใช้ในโรงเรียนได้ ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยเฉพาะในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในหน่วยที่ 10 การเมืองและการปกครองอีกด้วย และด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุนการสอนนอกห้องเรียนในรูปของคณะกรรมการต่าง ๆ นั้นเอง ซึ่งสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ทั้งในด้านเนื้อหาการเมืองและการปกครองและวิถีชีวิตประชาธิปไตย

บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น ในด้านเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้กำหนดให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของประชาชนชาวไทยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยในหน่วยการเมืองการปกครองในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2534) และนอกจากนี้ในวัตถุประสงค์และลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มอื่น ๆ ก็ยังได้ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่ การฝึกให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในด้านคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม อีกทั้งยังกำหนดให้โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ในรูปของการทำงานเป็นคณะกรรมการ ได้แก่ คณะกรรมการนักเรียน ซึ่งกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการนักเรียนได้ฝึกระบบประชาธิปไตยนั้น ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) ดังนั้น บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา จึงประกอบด้วยบทบาทต่าง ๆ ได้แก่ บทบาทในการจัดการเรียนการสอน บทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยนอกห้องเรียน และบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน

บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามที่วัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้กำหนดไว้ ซึ่งได้มีผู้เสนอหลักการและแนวทางในการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้กล่าวถึงหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนการสอน คือ ครู เนื้อหาวิชาตามกลุ่มประสบการณ์ สื่อการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

2. กระบวนการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญที่สุดในการพัฒนานักเรียนให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย ดังที่กรมสามัญศึกษา (2518) ได้เสนอรูปแบบในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ว่า ครูจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้นักเรียนซักถามปัญหา ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ให้รู้จักนำวิธีการ หลักการ และเหตุผลจากบทเรียนไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกวิธีเรียนและบทเรียนตามขอบเขตของหลักสูตร ฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย และเปิดโอกาสให้นักเรียนวางแผนสำหรับหมู่คณะของนักเรียนเอง ซึ่งครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมกันทำร่วมกันวางแผนงานและร่วมกันประเมินผล

3. ผลที่เกิดขึ้น เมื่อครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มและฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการสร้างข้อตกลงในห้องเรียน รู้จักควบคุมตนเอง และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาแล้ว ผลที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ได้แก่ ความรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและบทบาทของพฤติกรรมประชาธิปไตย

4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบการบรรลุผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงต้องมีการประเมินผลตลอดเวลา ทั้งโดยครูเป็นผู้ประเมินกิจกรรมและนักเรียนเป็นผู้ประเมินผลการทำงานกลุ่มของตนเอง โดยใช่วิธีที่เหมาะสม เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์และการสังเกต เป็นต้น

สำหรับการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น นอกจากการอบรมนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อประชาธิปไตยแล้ว ยังต้องฝึกทักษะต่าง ๆ เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งทักษะที่จะต้องฝึกหัดได้แก่

1. ทักษะทางสังคม คือ การรู้จักทำงานร่วมกัน การอยู่ร่วมกัน การรู้จักให้การรู้จักรับผิดชอบ การยอมรับสิทธิของผู้อื่น

2. ทักษะการทำงาน เช่น การตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การเขียนรายงานและการพูดในกลุ่ม
3. ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่ การวางแผนร่วมมือกัน การเป็นผู้นำ การตัดสินใจร่วมกันในกลุ่ม และการประเมินผลการทำงาน
4. ทักษะทางปัญญา ได้แก่ การรู้จักคิด การใช้การประยุกต์เหตุผลในการแก้ปัญหา (Jarolimek อ้างถึงใน ฉวีวรรณ กฤษสินชัย, 2533)

จากบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า ครูประถมศึกษา นอกจากมีบทบาทด้านการสอนความรู้ เนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยแล้ว จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่ การมีคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนประถมศึกษาอีกด้วย

บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยนอกห้องเรียน บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยนอกห้องเรียน คือ บทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมสนับสนุนการสอนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย ในรูปของการทำงานเป็นคณะกรรมการ เรียกว่า คณะกรรมการนักเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อให้คณะกรรมการนักเรียนฝึกกระบวนการประชาธิปไตย เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมวันสำคัญและกิจกรรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536) สำหรับรูปแบบของกิจกรรมที่สนับสนุนการสอนนั้น ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้เสนอกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการทำงานในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองตนเองของนักเรียน กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมตรวจสุขภาพ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งตีพิมพ์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมทำความสะอาดอาคารสถานที่ กิจกรรมปรับปรุงห้องเรียน กิจกรรมปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมบุคคลดีเด่น กิจกรรมประชาสัมพันธ์ กิจกรรมศูนย์ข่าวสาร กิจกรรมจัดป้ายแสดงความคิดเห็น กิจกรรมตู้รับความคิดเห็นและกิจกรรมคุ้มบ้าน

โดยสรุป บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น คือ การให้คำปรึกษา แนะนำ ควบคุม กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานของนักเรียน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลกิจกรรม (จำนงค์ ชูปิตาทะสังข์, 2534) ตามที่โรงเรียนได้จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้และฝึกการดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยแก่นักเรียนนั่นเอง

บทบาทของครูประถมศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน

การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น จุดเริ่มต้นของวิถีทางประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่เป็นผู้เริ่มต้นอย่างจริงจัง จากนั้นจึงเข้าสู่คณะครูทั้งโรงเรียน และในจุดเริ่มต้นนี้ คณะครูจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยในด้านการแสดงออกถึงการมีคารวธรรม สำนึกศีลธรรม และปัญหาธรรม เป็นวิถีชีวิตให้นักเรียนได้เห็นในทางเดียวกัน (จำนงค์ ชูปิตาทะสังข์, 2534) ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทที่สำคัญมากในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้กำหนดไว้ว่า ครูประถมศึกษาควรมีความยุติธรรม อ่อนน้อมแจ่มใสกับเด็กนักเรียน สอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน มีความมั่นคงทางอารมณ์ อุดหนุนและรักเด็กอย่างจริงใจ

ดังนั้น บทบาทของครูในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนนั้น ครูจะต้องแสดงออกถึงพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งในรูปแบบของหลักการประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตย ดังที่ Manheim อ้างถึงใน ลาวิธย์ รักไทยดี (2530) ได้กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการได้ความรู้ และการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองเป็นการรู้ถึงสิ่งที่ตกทอดทางสังคม ดังนั้น ครูจะสร้างสังคมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ก็โดยการเป็นแบบอย่างที่ดีตามระบบของประชาธิปไตยนั่นเอง

บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยนอกโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อดำรงชีวิตที่ดีในชุมชนและโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในการพัฒนาคนในชุมชนนั้น จำเป็นต้องพัฒนาคนทั้งในด้านความรู้และความสามารถ ดังที่ ธนู แสงศักดิ์ (2513)

กล่าวไว้ว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย การที่จะพัฒนาประเทศให้บรรลุผลได้ จำเป็นจะต้องปรับปรุงส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักปรับปรุงตนเองในการครองชีพ และการจัดการเศรษฐกิจของครอบครัว ตลอดจนการสร้างความสำเร็จให้แก่ท้องถิ่นของตนตามแบบอย่างประชาธิปไตย

ภารกิจในการเผยแพร่ประชาธิปไตยของครูประถมศึกษานั้น จึงเป็นภารกิจในแง่ของการบริการชุมชนในด้านการให้ความรู้ และส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่ประชาชน และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เกิดขึ้นนั่นเอง ในการเผยแพร่ประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาผู้เป็นหัวหน้าชุดปฏิบัติการ ซึ่งมีภารกิจในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่และชี้แจงให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยตามที่กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดนั้น ครูประถมศึกษาจึงต้องมีบทบาท 3 ด้าน คือ บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชน และบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย

บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านนั้น ครูประถมศึกษาจะต้องศึกษาข้อมูลของชุมชนโดยละเอียด ได้แก่ โครงสร้าง วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากรและความต้องการของชุมชน เป็นต้น การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้ทราบความเคลื่อนไหวในการเผยแพร่ประชาธิปไตยทุกกระเสาะจากนั้นเป็นการออกเยี่ยมเยียนประชาชนซึ่งควรทำแบบกันเอง ด้วยการพูดคุยสนทนาด้วยการปรับทุกข์ ผูกมิตร เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น กิจกรรมประเพณี งานบุญต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้เกิดขึ้นนั่นเอง (สุพิศญา ชีระกุล, 2521)

บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในด้านการให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยนี้ ครูจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการเพื่อให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ ออมรับในหลักการประชาธิปไตยและนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ดังที่ วิไล ตั้งจิตระสมคิด (2528) ได้กล่าวว่า ครูควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความคิดให้ประชาชนได้ทราบถึงสิทธิ

และหน้าที่ในระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญและสำนึกในการมีส่วนร่วมต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนส่งเสริมให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงโรงเรียนและหมู่บ้านสำหรับการทำงานร่วมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างควมสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

ดังนั้น ครูประถมศึกษาจึงมีบทบาทในการเป็นผู้นำท้องถิ่น ในการแนะนำให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมเสริมให้แก่ประชาชนในเรื่องการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของทางราชการ (ทิพานร วรรณประภา, 2525) ซึ่งสอดคล้องกับ (มาลาสิ มลินทะบุญย์ อ้างถึงในวีระฉัตร สุปัญญ, 2532) ที่กล่าวถึงวิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยการให้มีการเล่าสู่กันฟัง การเชื่อมเยียนพบปะพูดคุย การใช้จดหมายเวียน การใช้วิทยุโทรทัศน์ การจัดนิทรรศการ การใช้ป้ายโปสเตอร์เชิญชวน การประชุม การสาธิต และการตอบจดหมาย

โดยสรุป บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน ครูประถมศึกษาจึงมีบทบาทในการเป็นผู้นำของประชาชนในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชนในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การประชุม การสาธิต การจัดนิทรรศการ การใช้ป้ายโปสเตอร์เชิญชวนและการพบปะพูดคุย เป็นต้น

บทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่ประชาชน

การปกครองประชาธิปไตยเป็นทั้งอุดมการณ์ รูปแบบการปกครองและวิถีชีวิตของชนในชาติ ซึ่งไม่สามารถแยกจากกันได้ ประเทศที่จะประสบผลสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ก็ต่อเมื่อประชาชนของประเทศนั้นมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย เข้าใจรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย และที่สำคัญจะต้องมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยควบคู่กันไป (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2517) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพและให้เกียรติผู้อื่น การมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ชุมชน การกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง การ

รับผิดชอบและยอมเสียดสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การมีวินัยและเคารพกฎหมาย และการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยการประชุมประนีประนอม เป็นต้น

ดังนั้น การส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่ประชาชน ได้แก่ การจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและแสดงออกถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยตามรูปแบบของหลักการประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจในการดำรงชีวิตประจำวัน การให้คำแนะนำประชาชนได้แก่ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันโดยสันติวิธีตามแบบแผนของระบบประชาธิปไตยนั่นเอง

การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

จากการที่ได้นำเสนอทฤษฎี หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย การนำความรู้ที่ได้จากการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา และบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านมาแล้วข้างต้นนั้น ได้มีการศึกษาวิจัยและพบว่าครูประถมศึกษายังมีความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยไม่เพียงพอ ดังที่ เกษม เศษชม (2525) ทำการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เรื่องลัทธิทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพของบุคคลในระบอบประชาธิปไตยและพรรคการเมืองอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ พลศักดิ์ จิรโกศิริ (2519) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของครูว่า สถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตทางครู ตลอดจนคณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ นั้น มีหลักสูตรวิชาด้านการเมืองน้อยมาก และนอกจากนี้ผลการวิจัยของ ลาวัณย์ รักไทยดี (2530) พบว่าครูประถมศึกษาส่วนมากแม้ว่าจะมีความรู้ถึงระดับปริญญาตรีก็ตาม แต่ก็ยังไม่เคยได้รับการอบรมหรือได้รับความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น พบว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนต่างก็ให้ความสนใจและมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนเป็นอย่างดี ดังที่ ปรีดา รุ่งโรจน์ (2533) ศึกษาวิจัยพบว่าผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันดำเนินการในด้านการบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี แอ่อ่วม (2530) พบว่า

โดยส่วนรวมผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา กิจกรรม และครูผู้สอนได้ปฏิบัติบทบาทของตนเป็นอย่างดี ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะ เห็นได้ว่าลักษณะการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่นั้น จัดในรูปแบบของการทำงานเป็นคณะกรรมการ ได้แก่ คณะกรรมการนักเรียน ซึ่งกิจกรรมที่ทาง โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการนักเรียนได้ฝึกการทำงานระบบประชาธิปไตยนั้น ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมวันสำคัญ และกิจกรรมพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้นำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น นั้นเอง ซึ่งจากผลการวิจัยของ ปรีดา รุ่งโรจน์ (2533) พบว่า ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น กิจกรรมที่จัดแล้วประสบผลสำเร็จมากที่สุดและส่งผลให้เกิดคุณธรรม ด้านคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ได้แก่ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมทำความสะอาดสถานที่ และกิจกรรมปกครองตนเองของนักเรียน และนอกจากนี้ ลาวัญย์ รักไทยดี (2530) ได้ศึกษาพบว่าครูประถมศึกษามีการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เด็กนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษาผลการวิจัย จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น ได้ดำเนินการมานานแล้ว และจากการศึกษา ผลงานวิจัยพบว่า การดำเนินงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้นยังประสบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ปัญหาด้านเวลาไม่เพียงพอ และปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญ ดังที่ วสันต์ พรหมบุญ (2522) ได้ศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรคือครูบางคนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร นักเรียนไม่สนใจ ไม่เข้าใจ และไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตร เวลาไม่เพียงพอ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญ ศรีอุทัย กมุธชาติ (2529) ได้ศึกษาพบว่า ปัญหาในการดำเนินงานสถานักเรียน ได้แก่ คณะกรรมการสถานักเรียนมีความรู้และทักษะการปฏิบัติไม่เพียงพอ ครูและผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญและขาดการสนับสนุน และนอกจากนี้ อนงค์ศิริ วิชาลัย (2525) ได้ศึกษาพบว่า สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษานั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านงบประมาณที่ใช้

ในการดำเนินการโรงเรียนชาตอุปการณและสถานที่จัดกิจกรรม และชาตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ

บทสรุป

จากการเสนอทฤษฎี หลักการและแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นการเสนอแนวคิด หลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตย วิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตย การนำความรู้ไปใช้จัด กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และบทบาทของครูในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน สามารถสรุป สาระสำคัญได้ดังนี้

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ยึดหลักการการยอมรับนับถือ คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในการร่วมมือกัน ประกอบกิจการงานเพื่อส่วนรวม ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวมโดย ไม่คิดที่จะกอบโกยผลประโยชน์เพื่อส่วนตัว การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรมและ เหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนการดำรงชีวิตในลักษณะที่ยอมรับความสำคัญของสมาชิกที่อยู่ ในสังคมเดียวกัน ทั้งนี้ทุกคนในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการของประชา- ธิปไตยและการปฏิบัติตนที่เป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านการศึกษา จึงถือว่าเป็นความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องสอนความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ตั้งแต่แรกเริ่มเข้าโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา เพื่อให้มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในการ ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยนั้น ครูจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมประชาธิปไตยทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และด้านการจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นนอกห้องเรียน ตลอดจนครูจะต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ นักเรียนตามแนวทางของประชาธิปไตยและเนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อดำรง ชีวิตที่ดีในชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม บทบาทของครูนอกจากการสอนนักเรียนใน โรงเรียนแล้ว ยังต้องมีหน้าที่ในการให้ความรู้วิชาการต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชน เป็นพลเมืองดีตามแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังนั้น ครูจึงเป็นบุคคลผู้มีบทบาทและสำคัญยิ่งผู้หนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและ กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชน และการส่งเสริม วิถีชีวิตประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในชุมชน